

From the Coatroom to the Library

Via the Shul:

If, When and How

בענין קפנדריא לבית הכנסת

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת כי תשא

March 6th, 2010

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח עמוד ב (1)

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אי אצטריר ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא, מאי? - אמר ליה: אי צורבא מרבנן הוא - לימא הלכתא, ואי תנא הוא - לימא מתניתא, ואי קרא הוא, לימא פסוקא, ואי לא - לימא ליה ליטקא: אימא לי פסוקיך, אי נמי, נישטי פורתא וניקום

טור אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (2)

ואם צריך ליכנס בה לצרכו כגון לקרות לאדם יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה כאילו נכנס לצרכו, ואם אינו יודע לקרות ולא לשנות יאמר לאחד מן התינוקות קרא לי פסוק שאתה קורא בו, או ישהה מעט ואח"כ יצא שהישיבה בה מצוה שבא' אשרי יושבי ביתך

ב"ח אורח חיים סימן קנא (3)

ומ"ש שהישיבה בה מצוה שבאמר אשרי יושבי ביתך, הוא לשון הרמב"ם (פי"א ה"ט), ורצונו לומר שמה שמתעכב שם הוא מצוה אע"פ שאינו יושב אלא עומד, דאשרי יושבי ביתך אין פירושו אלא עכבה כמו (דברים א' מו) ותשבבו בקדש, ומ"ש שהישיבה בה מצוה לישא דקרא נקט ואינו לשון ישיבה ממש, וכדמוכח בפרק אין עומדין (לב ב') דאמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שישהה שעה אחת קודם תפילתו שבאמר (תהלים פד ה') אשרי יושבי ביתך, ושעה אחת אחר תפילתו שבאמר (שם קמ יד) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך, ולכן דקדק הרמב"ם ורבינו בלשונם שכתבו או ישהה מעט ואחר כך יצא וכו', שלא כתבו ואחר כך יקום ויצא כלישנא דתלמודא נישטי פורתא וניקום דהוה משמע דנישטי בשיבה דוקא, והא ליתא דאפילו בשהה פורתא בעמידה ואחר כך יצא נמי סגי, וניקום לאו דוקא, וראיתי מקצתם שהגיהו או ישב במקום או ישהה וטעות הוא דבשהה מעט בין יושב בין עומד איכא מצוה, כן נראה לי פשוט והכי נקטינן:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב (4A)

חסידיה הראשונים היו שוהין שעה אחת, מנא הני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: אמר קרא אשרי יושבי ביתך, ואמר רבי יהושע בן לוי: המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שבאמר אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך, תניא נמי הכי: המתפלל צריך שישהה שעה אחת קודם תפלתו, ושעה אחת אחר תפלתו, קודם תפלתו מנין - שבאמר אשרי יושבי ביתך, לאחר תפלתו מנין - דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף לב עמוד ב (4B)

קודם תפלה מנין שבאמר אשרי יושבי ביתך, ולפיכך תקנו לומר פסוק זה קודם תהלה לדוד אע"פ שהוא ממזמור שלמעלה ממנו.

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לב עמוד ב (4C)

המתפלל כשם שהוא צריך לשהות מעט קודם תפלה כך הוא צריך לשהות מעט אחר תפלה שלא יהא כפורך משאוי מעליו והולך לו והוא שאמר קודם תפלה מנין דכתיב אשרי יושבי ביתך ואח"כ יהלוך סלה לאחר תפלה דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ואח"כ ישבו ישרים את פניך ומכאן תקנו לומר פסוק של אשרי קודם תהלה לדוד ללמדנו שמאותו פסוק יצא לנו לשהות מעט קודם תפלה וכן לסעם שאחר תפלה תקנו קריאת שיר מזמור או עלינו לשבח:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף לב עמוד ב (4D)

שבאמר אשרי יושבי ביתך וגו', ויושבי מלשון שהיו ועכבה כמו ותשבבו בקדש ימים וגו', ומלת עוד נאמר על דבר הנוסף מהשיעור, וזה שאמר אשרי יושבי ושוהין בביתך עוד ויותר משיעור התפלה קודם התפלה דהיינו שיהלוך סלה אח"כ, וקאמר לאחר התפלה שבאמר אך צדיקים יודו וגו' שאחר שידו ויתפללו לשמך ישבו וישוה הישרים בראיית פניך לחוד בלא תפלה וק"ל:

לחם משנה הלכות תפילה ומשיאת כפים פרק יא (5)

מי שצריך ליכנס לבית הכנסת לקרוא תינוק או תבירו יכנס ויקרא מעט וכו', בפ' בני העיר (דף כ"ח ב') אמרו אי איצטריר ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי ומשני אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא וכו', וסובר רבינו ז"ל שבתחילה יקרא הפסוק או השמועה ואח"כ יקרא חבירו, והטעם שאם יקרא חבירו קודם ואח"כ יקרא הפסוק נראה דעיקר הכניסה היה לקרות חבירו והקריאה של פסוק היה טפל לכך כתב דקריאת הפסוק קודם וטעם נכון הוא:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (6)

ואם צריך ליכנס בהם לצרכו, כגון לקרוא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו, כדי שלא יהא נראה כאילו נכנס לצרכו; ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות, יאמר לאחד מהתינוקות: קרא לי פסוק שאתה קורא בו או ישנה מעט ואח"כ יצא, שהישיבה בהם מצוה, שנאמר: אשרי יושבי ביתך. (שיעור הישיבה, כדי הלך ב' פתחים)

מרדכי מסכת בבא בתרא פרק השותפין [רמז תסד] (7A)

וכתב בספר המצות מי שצריך אדם אחד לקרותו בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה. ונראה ששיעור הישיבה כדי לילך שיעור שני פתחים, וכן גמי הנכנס לביהמ"ד להתפלל צריך לישב במקומו כדי שיעור הלך שני פתחים, וה"נ ישב כשיעור זה שהישיבה בה מצוה היא שנאמר אשרי יושבי ביתך ואז לא תהא כניסה זו לצורך דבר הרשות, והכי נמי אמרי' פרק בני העיר בגמ' ליקרי פסוק או לימא שמענתא או לישתי פורתא וליקום:

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף א (7B)

(יג) כדי הלך - היינו שישא שיעור הלך שני פתחים דהיינו ח' טפחים:

ערוך השולחן אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (8A)

ומה יעשה האדם כשצריך לכנס לבהמ"ד או לבהמ"ד כגון לקרא אדם משם וכיוצא בזה יכנס ויקרא מעט מקרא או איזה הלכה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה שנכנס לצרכו..... או ישנה מעט שהישיבה ג"כ מצוה שנאמר אשרי יושבי ביתך ואח"כ יקרא למי שצריך ולא דווקא ישיבה וה"ה עמידה..... אך יתכוין לשם מצות ישיבת בהמ"ד ובהמ"ד. ונראה דבכה"ג מותר גם ליכנס מפני החמה והצינה או מפני הגשמים אף שנראה שנכנס מפני זה. מ"מ כיון שלומד פסוק או הלכה לא מיכיר כל כך שנכנס מפני הגשמים והחמה והצינה:

משנה ברורה סימן קנא ס"ק ד (8B)

(ד) מפני החמה וכו' - ולא מהני [ב] שיקרא או ישנה מעט בכניסתו כדלקמן מאתר שיוכל ליכנס לבית של חול להנצל מהחמה והגשמים, אם לא שעסק מקודם באיזה דבר הלכה בחוץ והתחילו גשמים לירד שאז מותר לו ליכנס לביהמ"ד כדי שלא יטרודוהו הגשמים:

שער הציון סימן קנא ס"ק ב (8C)

(ב) כן משמע במגילה כ"ח ע"ב בגמרא, האי דעיילין לבי כנישתא לאו משום מיטרא וכו'. ותפוק לה דהא למדו שם אחר כך, אלא ודאי דבכל גונוי אסור כיון דכוונתו העיקר להנצל מהגשמים, ולא דמי למה שהתיר הגמרא על ידי עצה זו בשצריך לקרוא לאיזה אדם, התם אין לו עצה אחרת:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כט עמוד א (9)

אין עושין אותו קפנדריא, מאי קפנדריא? אמר רבא: קפנדריא כשמה. - מאי כשמה? - כמאן דאמר: אדמקיפנא אדרי איעול בהא, אמר רבי אבהו: אם היה שביל מעיקרא - מותר.

אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא - מותר לעשותו קפנדריא.

ואמר רבי הלבו אמר רב הונא: הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא, שנאמר +יתזקאל מ"ו+ ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך שער נגב.

רמב"ם הלכות תפילה ומשיאת כפים פרק יא (10)

היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחין לא יעשנו קפנדריא כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך, שאסור ליכנס בהו אלא לדבר מצוה

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כז עמוד ב (11A)

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת, ולא פסעתי על ראשי עם קדוש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה

רש"י מסכת מגילה דף כז עמוד ב (11B)

קפנדריא - מקצר הלכו דרך בית הכנסת.

טורי אבן מסכת מגילה - הערות דף כז עמוד ב הערה צח (11c)

לולא דברי רש"י היה נ"ל מדאמ' לבית הכנסת משמע דה"ק אם היה הולך לבהכ"נ והיה יכול לעשות קפנדרי' לקצר הילוכו לא עשה כן אלא סיבב הדרך כדי ליסול שכר פסיעות.... מהרב מוהרש"ש: (קונטרס אחרון)

חידושי הרשב"א מסכת מגילה דף כז עמוד ב (11d)

לא עשיתי קפנדריא. פי' אע"פ שהיה שביל מעיקרו דשרי כדאמר' לקמן.

טורי אבן מסכת מגילה דף כז עמוד ב (11e)

מימי לא עשיתי קפנדריא כו'. וז"ל מאי רבותא דידיה הא מדינא אסור. י"ל דמיירי בגוונא שיש היתר כגון שהיתה שביל מעיקרא. א"נ שנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא. א"נ שנכנס לבית הכנסת להתפלל למאן דגרס לקמן (דף כ"ט ע"א) דמותר לעשות קפנדריא. מיהו למאן דגרס לקמן הנכנס לבית הכנסת להתפלל מצוה לעשות קפנדריא בע"כ מהאי לא מיירי ר"א כיון דמצוה הוא

ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף ה (12a)

לקצר דרכו - שאסור ליכנס בהם אלא לדבר מצוה [רמב"ם]. ואם הוא הולך לדבר מצוה אפשר דשרי [פמ"ג]. ולא נהירא שמדברי הרמב"ם אין ראיה להקל. דהרמב"ם מיירי להכניסה לבהכ"נ היה כשביל דבר מצוה דאז ממילא מותר את"כ ג"כ לקצר דרכו. משא"כ בזה שנכנס בכונן דרך ביהכ"נ רק כדי לקצר דרכו. והמצוה שמקוה לעשותה הלא יוכל לעשותה אפילו אם לא יעשה הבהכ"נ קפנדריא מסתברא דאסור:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יא (12b)

(ט) עוד סניף להאמור יש להוסיף בנידוננו, כי המדובר הוא להתייר הקפנדריא למשמשי החולים, ואשר זה לטובתם. וא"כ הרי זה הליכה לדבר מצוה, ובהליכה לדבר מצוה כותב הפרמ"ג בסי' קנ"א בא"א סק"ו דאפשר אם הולך לדבר מצוה רשאי לילך דרך שם. והגם דהביאור הלכה כותב להנדז בזה, מ"מ לסניף בודאי ראוי זה להצטרף. וגם י"ל דמה שמחמד הביאור הלכה הוא רק בגוונא שהמצוה נעשה מיתה גם בלעדי זה בשלימותה, אבל כשיש חשש שיהא איזה חיסרון בקיום המצוה יודה גם הביאור הלכה דשרי. ובנידוננו יש חשש שיהא עיכוב וחסרון שהוא ביעילות הטיפול, באיחור ההגשה וברשלנות, וכדומה.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא (13a)

מי שנכנס להתפלל או לקרות מותר לו לצאת בפתח שכנגדו כדי לקרב את הדרך

טור אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (13b)

היו לה ב' פתחים לא יכנס בפתח זה לעשות דרך לצאת בפתח הב' לקצר דרכו. ואם היה הדרך עובר שם קודם שנכנס ב"ה מותר. וכן אם לא נכנס בה תחלה כדי לקצר דרכו מותר לעשותה דרך. וכשנכנס בה להתפלל מצוה למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (14a)

היו לבהכ"נ שני פתחים, לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו. ואם היה הדרך עובר קודם שנכנס בהכ"נ מותר. וכן אם לא נכנס בו תחלה כדי לקצר דרכו, מותר לעשותו דרך. וכשנכנס בו להתפלל, מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר.

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף ה (14b)

ז מותר למי שנכנס - זה מלשון הרמב"ם. אבל לא כ' בבא מציעת' וכן אם לא נכנס וכו'. והטור שכותב בבא מציעת' כתב כמי שנכנס להתפלל מצוה לעשות קפנדרי' שאמ' הא דרך שער צפון יצא דרך שער נגב וגו'. והרב"י שכותב בשניהם מותר צ"ע דזו ואצ"ל זו היא. וצ"ל דה"ק כשנכנס להתפלל אפ"י כוון ג"כ לקצר דרכו שרי. ומ"מ נ"ל עיקר כמ"ש הטור דמצוה לעשות קפנדרי' דמייתי ליה מקרא. וכן הגירס' ברי"ף שבידיו. ואפ"י דט"ס הוא בש"ע וצ"ל מצו' למי וכו'.

טורי אבן מסכת מגילה דף כט עמוד א (14c)

הנכנס להתפלל מותר לעשות קפנדריא. הכי ג' ספרים דידן. והר"ף בסוף פ"ח דברכות גורם מצוה לעשות קפנדריא. וגו' זו נ"ל עיקר דקרא מצוה קאמ' וחיבא הוא ולא רשות כדכתיב בסיפא דקרא לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא:

ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף ט עמוד ב (15A)

הנכנס לבהכ"נ להתפלל מצוה לעשות קפנדריא וטעמא דמלתא מפני שנראה כמחברת:

לבוש אורח חיים סימן קנא סעיף ה (15B)

כשנכנס בו להתפלל יש אומרים שמצוה למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר, שכן כתיב ביהזקאל [מו, ט] הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער הנגב, וטעמו הוא כמו שאמר יחזקאל לעשות כן במועדים כדכתיב [שם] וכבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו', כדי שיקיימו יפה מצות הראייה שנאמר [שמות כג, יז] יראה כל זכורך וגו', כלומר כשיבואו בפתח זה ויצאו בפתח אחרת יתראו כולם יפה יפה בכל העזרה, כן הוא בכאן בכניסת בית הכנסת להתפלל כשיכנסו בפתח זה ויצאו בפתח אחרת יתראו הכל בכל צדדי עזרת בית הכנסת שהתקבצו כולם להשתחוות בבית ה' ולהתפלל לפניו יתברך, וזהו לתפארתו ולכבודו יתברך

כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא (16A)

מי שנכנס להתפלל וכו'. שם (דף כ"ט). מימרא דרבי חלבו אמר רב הווא, וצ"ע למה איחר רבינו דין זה ולא כתבו אצל היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים וכו'.

אור שמח הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא הלכה י (16B)

מי שנכנס להתפלל או לקרות מותר לו כו'. פירוש, דוקא אם נכנס מתחלה להתפלל או לקרות, אבל אם נכנס לקרוא לחבירו או לתנוק ובשביל זה קרא פסוק או ענה קדושה עם הצבור אסור לצאת בפתח שכנגדו לעשותו קפנדריא, כמו דכתוב (יחזקאל מו, ט) הבא להשתחוות כו', ולכן הפך אחר ההלכה הקודמת, ופשוט.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סב עמוד ב (17)

מאי קפנדריא? אמר רבא: קפנדריא כשמה.

ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר: כמאן דאמר אימש אדמקיפנא אדרי - איעול בהא.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה: הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא - מותר לעשותו קפנדריא.

רבי אבהו אמר: אם היה שבל מעיקרו - מותר.

אמר רבי חלבו אמר רב הווא: הנכנס לבית הכנסת להתפלל - מותר לעשותו קפנדריא שנאמר יחזקאל מ"ו: וכבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו'.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן טז (18)

שאלתי אם מותר לשכור חדר למשרד אשר הכניסה אליו רק דרך מעבר בית כנסת הסמוך לו ואם זה בכלל איסור קפנדריא. ומה הדין כשיש לו כבר ממקודם החדר הזה. תשובה. תנן בברכות ד' נ"ד ע"א... ולא יעשו קפנדריא... וכן תנן במגילה ד' כ"ח ע"א... ואין עושין אותו קפנדריא שנא' והשמותי את מקדשכם, קדושתן אף כשהן שוממין... ובסוטה ושו"ע ס' קנ"א סעי' ה' נפסק... (א) והנה לכאורה מכל זה לא נלמד לאיסורא כי אם לעשות בבית הכנסת קפנדריא, דהיינו כשלמעשה יש לו דרכא אחרינא להגיע למחוז תפוז, אלא שצריך להקיף ולכן כדי לקצר דרכו רוצה לעבור בית הכנסת שיש לו ב' פתחים. אבל בגוונא כגוונא דידן שאין לו בכלל דרך להקיף אדרי, ומוכרח הנהו ליעול בהא. לומר דשרי, דזה לא נקרא קפנדריא דאינו כאומר אדמקיפנא אדרי איעול בהא, דהא אין לו בכלל דרך להקיף אדרי, ומוכרח הנהו ליעול בהא. (ב) אולם ברמב"ם בפ"א מה' תפלה ה"ח פוסק את ההלכה בלשון זה... שאסור ליכנס בהן אלא לדבר מצוה עכ"ל. הרי לנו שהרמב"ם מנמק טעם האיסור של עשיית קפנדריא מפני שאסור ליכנס בהן אלא לדבר... וא"כ הרי בנימוק זה סגר לנו את דרך ההיתר גם על כגון נידונו, דהגם שזה לא קפנדריא כשמה, אבל זיל בתר טעמא, וטעמא דאיסורא הא הוא מפני שאסור ליכנס לבית הכנסת אלא לדבר מצוה, וגם בכגון נידונו הא אין הכניסה לדבר מצוה, וא"כ גם בכגון זה אסור. ואולי תלי זה בחילופי הגירסאות שישן בזה בגמ' ברכות ובגמ' מגילה... ויש לומר דלפי הגירסא בברכות יש נפ"מ בין פירושא דרבא לבין פירושא דרב חנא בר אדא, דרבא מפרש שהכוונה היא על מקום אסיפת אנשים, וכעין שמצינו ברש"י בע"ז ד' י"א ע"ב ד"ה בחגתא דטייעי, שכותב שלמקום שמתקבצין כל סוחרי העיר לאכול ולשתות וכו' קורין קופנדריא... והיינו שהכוון לאסור כל אסיפה של מריעות בבהכ"נ, ורב חנא בר אדא מפרש שהכוונה אחרת דהיינו שלא יקצרו בה את הדרך... ואילו לפי הגירסא במגילה אין בה ב' פירושים אלא חדא פירושא שהכוונה על אדמקיפנא אדרי איעול בהא, וכך ראינו באמת להגר"י אנגיל ז"ל בגליוני הש"ס ברכות שמאריך לבאר בכה"ג, ושהעיקר כהגירסא בברכות עיי"ש, וא"כ י"ל שהרמב"ם הוא שתפס לבאר כן ושהעיקר כהגירסא בברכות, ועוד פירש שאין בכאן פלוגתא אלא כל אחד הוסיף על משנהו... ולכן אסור בזה וגם בזה וסיכמ וכלל והסביר שטעם אחד לכל, מפני שאסור ליכנס בהן אלא לדבר מצוה לאפוקי כל הני שאין הכניסה לדבר מצוה.

19

כשקן כח והנה גוף דברי הגוי כחן לא נחמקו כי
 נפדשי ולי הגוי חמד רבה קפדריה בשנה ודי חבל בי
 חזיר כיוצא דחיר בי תשנע דגלי"ג וכן מלמד רבנא
 פליג לרי חנה וקרי חמירי דחירי בלי דקופרשי לי גוי
 חרוקפנח חזירי אישיל זהא והבונה חלח לקר דרכו לך
 חר הצית רק רבא דחזיר קפדריה בשנה קוונע על מה
 סנקחיל כפי חכמם קפדריה ותייט קיבץ צב חלם יתג גי
 רשאי מין י"ח בי דיה מגמח דליישי דבי יום לטנה עתקגין
 כל קוחרי חביר כפי וכתן קורן קפדריה כבל ותשנע

להתקבטת חכמים יחד נקרא קפדריה ופיו כונת רבא
 דחזיר קפדריה בשנה הייט דכונת האשנה לדריי חלם
 ייט צני חלם להתקבץ יחד לדכר זה פט זה לא יפסו זה
 צהר הצית שהוה מקום רחב ופטי וגמח להתקבץ צו ותיז
 טעין בן נוני חליסור ותשנעתי חנא דחבוב לונקס בן
 ויולנס לגוי דענילס ביט חי חלי בשמה כמיד חדעקיפנח
 כפי חיל נפרס בן חנב הביקר חיל כפי דכחן ודי חנא
 כפי וכן חל גם שם דלח חיסקכר כלל השאלת חלי בשמה
 דתיבת בשמה משנעוטי ותיאר הייט ויה שקררי כפי צני
 חלם קפדריה ויכהך דקניבית כניעה בשמה ונטיהיה

20

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן טז

ג) מראש חשבתי ואמרת שיש אבל דרך להתיר אם בכל פעם שיעבור דרך ביה"כ"נ למשרדו יתעכב בביה"כ"נ ויקרא מעט או ישאח מעט
 בדרך שנפסק בשו"ע שם סעי' א'..... אבל גם מזה חזרתי בי ראשית דשם בסעי' א' בא הדבר רק בדרך מקרה ולכן כשמתנהג בכזאת לקרא
 מעט לא יחא נראה כאילו וכנס לצרכו..... ועל כן גם כאן יש מקום להתיר רק בדרך מקרה..... אבל נידוננו הרי בא זה לא בדרך מקרה כי אם
 בתדירות וגלוי וידוע לכל שזוהי עיקר מטרתו ליכנס דרך בה למשרדו בכל כי האי"ל דלא יועיל כלל ההערמה בקריאה מעט. שנית מצאתי
 בס' משחא דרבנותא בח' החי' של מהר"ש אלפסי חאו"ח סי' קנ"א סעי' ה' שכותב.... דלא סגי בקורא ושונה אלא בנכנס לקרות לחבירו ע"מ
 שלא לעשותו קפדריא, אבל הנכנס לעשותו קפדריא אסור בכל גוונא. אם לא בנכנס להתפלל או לקרות ולשנות עיי"ש. ודברי הס' הנ"ז
 מובא גם בס' טהרת המים בשו"ת טהרה מע' הב' אות כ"ה. ועוד מוסיף חזקו לך בחוסיפו לכתוב שכך נראה משמעות הפוסקים דאם
 מתחילה הי' אדעתא לעשותו קפדריא לא מהני ביה בקריאת פסוק א', ומציין במיוחד שכן משמע דס"ל גם להר' חקקי לב (להגר"ח פלאג'
 ז"ל) ח"א סי' ג' עיי"ש..... על כן אין להתיר. (ז) פש גבן לברר בהיכא שהחדר שימש לו למשרד והיה לו מעבר אליו דרך החדר החיצוני
 הזה שאח"כ הקצוהו לבית כנסת, אם מותר לו להמשיך לעבור למשרדו דרך חדר זה שמשמש כעת לבית כנסת. ולכאורה הדבר פשוט
 להתיר, וכפי דאיתא בגמ' ברכות ומגילה שם ונפסק כן בטור ושו"ע שם דאם היה הדרך עובר שם קודם שבבנה בה מותר, אבל לאחר העיון
 נראה דגם בכה"ג ההיתר עוד אינו מרווח כ"כ. דהנה ברמב"ם לא הובא כלל הר' דינא דגמ' דאם היה שביל מעיקרא מותר. ויעוין בכ"מ שם
 שעמד על כך, וכותב לבאר דאפשר שאעפ"י שמותר אין ראוי לעשות כן ע"ש, ובמרכבת המשנה ח"ב ראיתי שכותב לבאר דהנכון דרוב
 מפרש דלא כפרש"י אלא שהתנו מעיקרא שלא יתקדש השביל קדושת בית הכנסת..... ועוד ראיתי בס' מעשה רות על הרמב"ם שכותב ע"ד
 הכ"מ דדבריו מגומגמים דאם מן הדין ס"ל לרבינו דמותר אלא דממדת חסידות טוב הוא ליזהר למה לא כתב כן להדיא..... לכן כותב לבאר
 דלכן השמיט זאת הרמב"ם (וכן הר"ף), מפני שגם בירושלמי הושמט זה, וסברי על כן רבנן לפסוק בזה כהירושלמי. ומשום דלא מסתבר
 להתיר דבר זה דסוף כל סוף הרי עושה קפדריא לבית הכנסת להדיא וכו' ולכה"פ יש לחוש להרואים וכגון אורחים שאינם יודעים שהיה שם
 שביל מעיקרו ויבואו לטעות שהותר דבר זה להדיא עיי"ש.... באופן שיוצא לנו דאליבא דהרמב"ם לא מהני אפילו ביה"ה לו מעבר בה
 ממקודם, ואליבא דהמעשה רוקח אסור אליביה מדינא ובכל גוונא, וכן אליבא דהמרכבת המשנה דינא הכי כל שלא התנה מעיקרא שלא
 יתקדש השביל בקדושת בית הכנסת, ואליבא דהכ"מ אעפ"י שמותר מדינא מ"מ אין ראוי לעשות כן..... ותמוה הי' בעיני על הכ"מ דמאחר
 שלא הר"ף ולא הרמב"ם הזכירו דין זה דאם היה שביל וכו', מדוע הזכיר מזה בשלחנו הטהור, הא דרכו לפסוק כמותם נגד הרא"ש, ואפילו
 לפי פירושו כוונת דעת הרמב"ם היה לו להזכיר מיהת דאע"פ שמותר מכל מקום אין ראוי לעשות כן. ולאח"כ מצאתי בספר משרת משה
 (עטייה) על הרמב"ם שעמד כבר על ד"ז, דכיון דהר"ף והרמב"ם לא התירו הא דאם הי' שביל אמאי מרז ז"ל בשה"ט היתרה, ואף דהרא"ש
 והטור הביאוהו ה"ל לימשך אחר ב' עמודי ההוראה. ויעו"ש שהבעל משרת משה כשלעצמו כותב ליישב דאפשר לומר דהרמב"ם כן רמז לדין
 זה דאם הי' שביל וכו' במ"ש בלשון היה לבית הכנסת ב' פתחים ומשמע דדוקא אם הפתחים נעשו בפרט לב"ה בבניינם, אבל אם קודם
 שנעשה ב"ה היה בלא"ה להאי שביל ב' פתחים אז שרי, אלא שעל הכ"מ תמיהתו דמכיון דלא העלה ליישב בכזאת, למה הביאו איפוא
 בשו"ע עיי"ש, והנה אם כי שישבו של הבעל משרת משה נראה דחוק, אבל מצאתי גם להבעל אוה"ח ז"ל בספרו ראשון לציון על מס' מגילה
 ד' כ"ט שכותב לדחות ישובו של הכ"מ מממה אנפי, וכתב מדידה ליישב דברי הרמב"ם כישובו של הספר הנ"ז..... וא"כ אולי י"ל דגם הכ"מ
 רבואו לכתוב את ההלכה בזה בשוה"ט ראה לעצמו לא לדחות את הודאי משום ספיקו דידיה דחשב בעצמו שבדעת הרמב"ם יש צדדים לכאן
 ולכאן..... לזאת נראה להלכה דנהי דמי שרוצה לנהוג היתר בעצמו, או להורות היתר, בגוונא שהיה לו מעבר מקודם, אין למחות, ואין לשלול
 הוראה כזאת, בהיות ונפסק כן בסתמא בשו"ע, ומבלי להזכיר אפי' שאכל אין ראוי לעשות כן, אבל כל בעל נפש יש לו לחוש לנפשו בהיות
 והרמב"ם השמיט היתר זה, ואליבא דהרבה מהפוסקים הנ"ל שהזכרתי אסור אליבא דידיה אי מדינא ואי עכ"פ משום מדת חסידים ומשום
 הרואים, ויעוין באליהו רבה סק"ח שכותב ג"כ על הר' דינא דאם היה הדרך עובר קודם שבבנה ב"ה מותר, דמ"מ אין ראוי לעשות כן ע"ש. (ה)
 אכן אם המשרד הזה יקוצה לעסיקה בצרכי מצוה למען ת"ת או גמ"ח, או לצורך ב"ה גופיה, וכדומה, אזי יש להתיר, וכדכותב הפרמ"ג בא"א
 סק"ו להתיר קפדריא בהולך לדבר מצוה, ואע"פ שהפרמ"ג כותב בזה רק בלשון אפשר דשרי, וכן בביאור הלכה משיג על הפרמ"ג וכותב
 דלא..... מ"מ זהו דוקא מפני שהמדובר שהמצוה כשלעצמה יוכל לעשותה מיהא גם אם לא יעשה הביה"כ"נ קפדריא, וכדמדיגיש מצאת
 הביאור הלכה הנ"ז, אבל בגוונא שבלי זה לא יוכל לעשותה, כגוונא דידן שאין לו דרך אחרת ליכנס למשרד ולעסוק בהמצוות, אזי יסבור
 הפרמ"ג בזדאות דשרי, וגם הביאור הלכה לא יחלוק עליו ויודה דמותר, וליתר דיוק ישתדל בכל פעם שיכנס או יצא דרך ב"ה לישב מעט
 ולומר איזה פסוקי דרתמי, ומקנים נתבונן ממה שמובא בספר משפטי עזריאל חאה"ע מהדו"ת סי' ס"א..... ולמד מזה במכש"כ שיש מקום
 להדר להתנהג בכזאת כשהמדובר בכניסה והליכה לא לצורך תפלה ממש או תלמוד תורה, כי אם בסתם עסיקה לצרכי מצוה.

חקקי לב להגרי"ח פלאגי חלק א סימן ג (21A)

דהיה טעמו הכני דקו"ל כי ביאה רוקניח למקדש
היה חסיר נח לברניה כתיב הרמב"ם ט"ב מהי
ביאת המקדש ט"ז יכנסו הכהנים בכל עמ אל
הקדש ט"ז בטעם העבודה שחיתר ואל יבא בכל
עמ אל הקדש וכתיב כנסיות ט"זו הם מקדש מעט
ולכן אסור ג"כ ליכנס עם אלף להפילה כי כנגד
חמילים הקנים או ללמוד לעדיף מזה ומנה

ומצאתי ראיה לאסור בני דמ"ט הרב
יהסי בשלמי נכור נקינטי הלכי
השלמים דייג ע"ג בטעם היסוד זה שהיו ליכנס
לכ"ה הכנ לקדו' לחדש כו' השום דים לכ"ה כנ דין
קדושת כ"רמק וכי היכי דבמקדש אסור לנכנס
ביאה ריקניח כן נתי הוא בב"ה כנ וכן הגיה עוד

כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא (21B)

היה לבית הכנסת או לבית המדרש וכו'. משנה שם (דף כ"ח.) ואין עושין אותו קפנדריא ובגמרא... התם (דף כ"ט.) אמר ר' אבהו אם היה שביל מעיקרו מותר אמר רב"י הנכנס לבית הכנסת שלא על מנת לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא. ולא ידעתי למה השמיט רבינו כל זה דהא התם ליכא מאן דפליג עליהו. ואפשר שאף על פי שמוותר אין ראוי לעשותו כן מדאמר רבי אלעזר בן שמעון מגילה (דף כ"ז.) מי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת. ומשמע דהיינו בהני גונוי דשרי דאי לאו הכי מאי רבותיה וכ"כ בפסקי התוספות. ואף ע"פ כן כתב רבינו דין מי שנוכח להתפלל וכו' משום דהתם מיייתין לה בגמרא מקרא דהכי הוה עבדי בבית המקדש דכתיב ובבא העם וכו'. וגירסת רבינו כגירסת הרי"ף דגריס מותר לעשותו קפנדריא ולא גרסינן מצוה:

מעשה רוקח על הרמב"ם הלכות תפילה (21C)

כנסת לכל מין גודל וכו' אלף ענין תפלה קאמר דענין לקרות
ויליף ליה מקרא דובנת פ"ה וכו' וכן פנאמי לברך בעל הלכותים כס
בראה סבין כן מהרי הוכיר לית הפסוק לביהם פ"פ וזו
נראה דעת הדין אל שהיה כס היה דר"ג מונסוף ברבות הביא
היה דרבי חלבו אמר ר"ה והכתיב היה דרבי אברם עם צידואמי
כס הביא היה דר"ג כן לכד ונראה דסתם ולא מתברר להויד דבר
זה דסוף כל סוף הדי פוסק קפנדריא לרוב הכנסת להריא עם כפ"ק
דברבות דר"ג אלילל אסור לו לנסים טעמו אחר כי הכנסת
בטעם סהצור תפילין והיו חפני מראת הבין מראה טלוי
מין כפילה הכא נמי לכל הכחות ים למעם לראיהם וכו' אחרים
כאנים יודעים כהיה עם בעל תפילין ויבאו לנסיה סהצור דבר
זה להריא וחמיו לכי רבינו הדין אל סהצור היה דרבי אברם
ועל הידועלמי כג"ל. ולפ"ם מר"ג אל הדיסת הדין מותר וכו'

קנה ע"כ ודברים מנומנים הט"ח המורה יא ויהיה דהם חן הקדו
פ"ל לרבינו דמותר אלף דמירע חסידות טוב הוא לומר למה לא קמ
כן להריא דמותר מן הדין אלף דלף כל פי כן טוב לומר כמו כתיבו
לר"ג סתם סהיה מתקדש עניו ככמות זה הדרך ימים ועדמתם
רבינו ים להבין לדעתו אל דהכל אטו וכן הקשה הרב חמיל כחול
והיה כוד ראיה סודרי דכיו דק כ"ה דמלוה וזה סתם פיקר הדין
וסוב הוכיר המירע חסידות פ"ס ולא מירן כלום פ"ס ונל"ט דרבינו
הוכיר גם היה דרבי נחמן כר יתק ב"מ מי טכנס להפיל או לחרות
דשהבין הוירע למרות כיו דיתו כמו תפילין וסוד דהיה לו להפיק
למון דבי הלכו להסכל דקא כדרכו הסוב ולין ספק ככל דכירי הם
לקחים מן הכמות ולכד נראה דהיינו היה דר"ג כל ככוד דיו
דאסור ליכנס לבית הכנסת למסות חכניו ולא הותר כי הם לקרות כס
ובינא כמו ככוד דכיו חלח וככירא ליה נמי דרבי חלבו אמר רב
הוא לרופי חלפי דר"ג כו' אחר דלא עשה דהנוגה לנכנס לבית

ערוך השולחן אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (22A)

ואין עושין אותו קפנדריא והיינו כשהיה להם שני פתחים אסור ליכנס בפתח זה ולצאת דרך פתח האחר כדי לקצר הדרך שהרי אסור ליכנס בחנם לבהכ"ס ולבהמ"ד..... ונ"ל דדווקא בהכ"ס עצמו אבל לעבור דרך חצר בהכ"ס כדי לקצר הדרך מותר ומעשים בכל יום יוכיחו וכן דרך פרודור של הבהכ"ס מותר לקצר:

שו"ת אבני ישפה אורח חיים סימן כג' (22B)

זה שייך לענינו, דשאני החם דהוא ענין של צירוף וכל
שיש מחיצות חסר בצירוף, אבל הכא דכל הדין הוא על
איסור בזיון של בית הכנסת, כיון שהכל בית כנסת אחד.
א"כ אין כאן שום בזיון אם הוא עובר דרך איזה חדר, כי
לכל החדרים יש שם בית כנסת אחד.

ע"ד השאלה אם מותר לעבור דרך חדר אחד של בית הכנסת כדי להגיע לחדר הפנימי בזמן שיש דרך להגיע לחדר הפנימי בלי לעבור דרך החדר החיצוני, ושלא יש כאן איסור של עשיית קפנדריא מבית הכנסת. נראה דאעפ"י שיש חדרים חדרים בתוך הבה"כ, מ"מ הוא כמו בית כנסת אחד גדול, וא"כ אין שייך לומר שעבר דרך בית הכנסת, שהרי לא עבר דרכו רק עדיין לא יצא ממנו כיון שיש בו כמה חדרים והכל חשוב כמקום אחד. ואעפ"י שלענין להצטרף למנין צדיקים שיהיו כולם במקום אחד, ובשני חדרים לא מצטרפים אפילו בראייה לכמה פוסקים כדאיתא במ"ב סי' נ"ה ט"ק ג"ב. מ"מ אין